

Araştırma Makalesi/ Research Article

Endonezya'nın Hollanda'dan Bağımsızlığını Kazanma Mücadelesi

Nesrin Hangül*

(ORCID: 0000-0002-6019-3487)

Makale Gönderim Tarihi
16.04.2025

Makale Kabul Tarihi
26.07.2025

Atf Bilgisi/Reference Information

Chicago: Hangül, N., "Endonezya'nın Hollanda'dan Bağımsızlığını Kazanma Mücadelesi", *Vakanüvis-Uluslararası Tarih Araştırmaları Dergisi*, 10/ Özel Sayı: Vakanüvis 10. Yıl Özel Sayısı (Special Issue for the Decennial of Vakanüvis), (2025): 697-729.

APA: Hangül, N. (2025). Endonezya'nın Hollanda'dan Bağımsızlığını Kazanma Mücadelesi. *Vakanüvis-Uluslararası Tarih Araştırmaları Dergisi*, 10 (Özel Sayı: Vakanüvis 10. Yıl Özel Sayısı (Special Issue for the Decennial of Vakanüvis)), 697-729.

Öz

Endonezya'nın tarihi stratejik önemi ve zengin doğal kaynaklarıyla şekillenmiştir. Bu zenginlikler, 15. ve 16. yüzyıllarda Avrupalı güçlerin dikkatini çekmiş ve Portekiz, Hollanda ve İngiltere gibi ülkeler bölgeye gelmiştir. 1602'de kurulan Hollanda Doğu Hindistan Şirketi, Endonezya'nın doğal kaynaklarını sömürmek amacıyla bölgeyi kontrol altına almıştır. 20. yüzyıla gelindiğinde Endonezyalılar modern ulusal kurtuluş hareketlerini başlatmışlardır. Eğitimli bir yerli sınıfın oluşmasıyla beraber bağımsızlık için siyasi örgütlenmeler hız kazanmıştır. İkinci Dünya Savaşı sırasında Hollanda'nın Almanya tarafından işgale uğraması, Endonezya ile bağlantısını kesmiş ve bölgedeki kontrolünü zayıflatmıştır. Japonya, Mart 1942'de Endonezya'yı işgal ederek Hollanda sömürgesini sona erdirmiş ve Japon sömürgesi dönemi başlamıştır. Japonya,

* Dr. Öğr. Üyesi, Kafkas Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, Türkiye, nesrin_soyer@hotmail.com.

Assist. Prof. Dr., Kafkas University, Faculty of Arts and Sciences, Department of History, Türkiye.

yerel halkın desteğini kazanmak amacıyla bazı siyasi liderleri serbest bırakmış, gençlere askeri eğitim vermiş ve bağımsızlık vaadinde bulunmuştur. Ancak bu süreç, Endonezyalı milliyetçilerin bağımsızlık hareketlerini daha da güçlendirmiştir. Endonezya'nın bağımsızlık süreci sömürgecilğe karşı verilen zorlu mücadeleler, ulusal birlik ve özveri ile şekillenmiştir. 1949 yılı, Endonezya'nın bağımsızlığını kazandığı ve Hollanda ile son müzakerelerin gerçekleştirildiği önemli bir yıl olmuştur. Süreç, uluslararası arabuluculuk ve taraflar arasındaki anlaşmalarla son bulmuştur. Çalışma, Dışişleri Bakanlığının Türk Diplomatik Arşiv belgeleri ve dönemin basını temel alınarak hazırlanmıştır. Ayrıca telif eserlerden de faydalanılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Endonezya, Hollanda, Sömürgecilik, Birleşmiş Milletler, Bağımsızlık.

Indonesia's Struggle of Achieving Her Independence from The Netherlands

Abstract

Indonesia's history has been shaped by its strategic importance and rich natural resources. These riches attracted the attention of European powers in the 15th and 16th centuries and the countries such as Portugal, the Netherlands and England came to the region. The Dutch East India Company, founded in 1602, took control of the region in order to exploit Indonesia's natural resources. In the 20th century, Indonesians started modern national liberation movements. With the formation of an educated local class, political organisations for independence gained momentum. The occupation of the Netherlands by Germany during the Second World War severed its connection with Indonesia and weakened its control over the region. Japan invaded Indonesia in March 1942, ending the Dutch colonisation and beginning the period of Japanese colonisation. In order to gain the support of the local population, Japan released some political leaders, provided military training to young people and promised independence. However, this process further strengthened the independence movements of Indonesian nationalists. Indonesia's independence process was shaped by hard struggles against colonialism, national unity and self-sacrifice. 1949 was an important year in which Indonesia gained its independence and the final negotiations with the Netherlands took place. The process ended with international mediation and agreements between the parties. The study is based on the Turkish Diplomatic Archival documents of the Ministry of Foreign Affairs of the Republic of Turkey and the press of the period. In addition, copyrighted works were also utilised.

Keywords: Indonesia, Netherlands, Colonialism, United Nations, Independence.

Giriş

Endonezya, Asya'ya, Avustralya'ya ve Hindistan'a giden önemli stratejik yollar üzerinde bulunmaktadır. Ayrıca Güneydoğu Asya'da Hint Okyanusu ile Pasifik Okyanusu arasında yer alan çok sayıda adanın üzerinde kurulmuştur.¹ Başlıca adaları; Cava, Madura, Sumatra, Borneo ve Selebes'tir (Sulavesi). Endonezya'nın en önemli, en canlı ve en faal adası Cava'dır. Cava, arazi bakımından Endonezya'nın %7'sini oluşturmakta ve 1947 yılı civarında nüfusun %69'unu barındırmakta idi. Endonezya'nın en meşhur en kalabalık şehirleri Batavya (Cakarta), Surabaya, Bandung, Surakarta bu adada bulunmaktadır.² Cava adası hâlâ dünyada en fazla nüfus yoğunluğuna sahip bir ada olup, 270 milyon civarındaki Endonezya nüfusunun yaklaşık % 56'sı günümüzde bu adada yaşamaktadır.

Endonezya, stratejik öneminin yanı sıra doğal kaynaklar bakımından dünyanın en zengin yerlerinden birisidir. Üretilen ürünlerden kauçuk, petrol ve kalay ön plana çıkmaktadır. Ayrıca demir, lökosit, bakır, kömür, altın ve gümüş gibi madenlere de sahiptir. Dünya kinin üretiminin %90'ı, dünya karabiber üretiminin %80'i, kendir üretiminin %80'i, kalay üretiminin %20'si, şeker üretiminin %5'i, çay üretiminin %18'i, kahve üretiminin %6'sı burada gerçekleştirilmektedir.³ Kauçuk üretiminde %37,40 ile dünyada ikinci sıradadır. Kalay üretiminde de dünyada ikinci sırada bulunmaktadır. Kalay sadece Sumatra adasında mevcuttur. Petrol üretimi de oldukça yüksek olup yıllık petrol üretimi 8.000.000 tonu bulmaktadır. Bu da dünya petrol üretiminin %2,5'ini oluşturmaktadır.⁴

Endonezya'nın sahip olduğu stratejik konum ve doğal kaynaklar Avrupalı devletlerin dikkatini çekmiş ve Avrupalı devletlerin Endonezya'yı oluşturan adalara ilk gelişi 15. yüzyıl sonları ve 16. yüzyıl başlarına denk gelmiştir.⁵ Öncelikle ilk Avrupalı ziyaretçi Portekizliler

¹ Sırrı Erinç, "Endonezya: Fiziki ve Beşeri Coğrafya", *TDV İslâm Ansiklopedisi*, C:11, İstanbul 1995, s.192.

² Hasan Ali Ediz, "Endonezya Hadiselerine Kısa Bir Bakış", *Cumhuriyet*, 23 Temmuz 1947, s.2.

³ Ediz, "Endonezya Hadiselerine Kısa Bir Bakış", *Cumhuriyet*, 23 Temmuz 1947, s.2.

⁴ Ediz, "Endonezya Hadiselerine Kısa Bir Bakış", *Cumhuriyet*, 23 Temmuz 1947, s.2.

⁵ İsmail Hakkı Göksoy, "Endonezya: Sömürge Dönemi", *TDV İslâm Ansiklopedisi*, C. 11, İstanbul 1995, s.204.

olmuştur. Portekizliler, 1511’de ülkenin doğusunda bulunan adalarda ticaret yapmaya başlamışlardır. Bu durum Hollandalı tüccar ve denizcilerin de ilgisini çekmiş ve ilk Hollandalı grup 1595 yılında Cava’ya gelmiştir. Sonraki yıllarda şirketlerin sayısı artmış birbirleriyle nüfuz mücadelesi içerisine girmişlerdir.⁶ Endonezya’daki doğal kaynakları kullanmak amacıyla 1602’de Birleşik Doğu Hindistan Şirketi kurulmuştur. Şirkete savaş açma, antlaşma yapma gibi yetkiler verilmiş ve bir vali tayin edilmiştir. Şirket, 1605’te uzun mücadeleler sonucunda Endonezya’ya bağlı iki ada üzerinde yerleşmeyi başarmıştır. Bu şirket yavaş yavaş faaliyet merkezini Endonezya’nın en kalabalık adalarından biri olan Cava adasına nakletmiştir. Bu şirket zamanla yerli derebeylerle ve prenslerle anlaşmalara girişmiştir. 1619’da Batavya şehrini kurmuştur. Bu şehir zamanla Endonezya müstemlekesinin idare merkezi olmuştur. Böylece Sumatra’nın doğu kıyılarına yerleşerek Borneo’ya uzanma fırsatı elde etmiştir.⁷ 17. yüzyıl ortalarından itibaren Endonezya’nın diğer adalarında da etki alanını genişletmeye başlamıştır. Yerel idareler bu şirketin etkisi altına girmiştir. Sonrasında şirket hakimiyet ve nüfuz alanını daha da genişletmiştir.⁸ Bütün Cava adasını ele geçirmiştir. Oradaki yerli prenslikleri parçalamış ve çok zalim bir idare sistemi kurmuştur.⁹ Bölgede yetişen ürünleri toplamak için belirli merkezler oluşturulmuştur. Yerli idareler sadece Hollandalılarla ticaret yapmakla zorunlu tutulmuştur. Bölge halkı köle gibi çalıştırılıp ürettiği malın tamamı vergi olarak tahsil edilmiştir.¹⁰

Sumatra, Cava ve Borneo adaları İngilizler için zengin bir müstemlekedен ziyade Hindistan’ın emniyetini sağlayan ileri bir karakol durumundaydı. Bundan dolayı Cava adası başta olmak üzere diğer adalar Avrupa’daki Napolyon Savaşları sırasında 1811 yılında geçici olarak İngiliz işgaline uğramıştır. Şirketin zulmünden bıkan halk birçok yerde İngilizleri kurtarıcı olarak karşılamıştır.¹¹ İngilizler, idari yapıda birçok

⁶ Göksoy, “Endonezya: Sömürge Dönemi”, s. 204.

⁷ Hasan Ali Ediz, “Endonezya Devletinin Kuruluş Mücadelesi”, *Son Posta*, 27 Aralık 1950, s. 5.

⁸ Adrian Vickers, *A History of Modern Indonesia*, Cambridge University Press, Cambridge 2005, s. 10; Göksoy, “Endonezya: Sömürge Dönemi”, s. 204.

⁹ Ediz, “Endonezya Devletinin Kuruluş Mücadelesi”, *Son Posta*, 27 Aralık 1950, s.5.

¹⁰ Göksoy, “Endonezya: Sömürge Dönemi”, s. 205.

¹¹ Ediz, “Endonezya Devletinin Kuruluş Mücadelesi”, *Son Posta*, 27 Aralık 1950, s.5.

ıslahat yapsa da yerli halkın sömürülmesi bu dönemde de devam etmiş ve İngilizlere karşı hoşnutsuzluk ortaya çıkmıştır. 1816'da Hollanda tekrar bölgeye sahip olmuştur.¹² Şirketlerin izlediği politika halkın sabrını taşırması ve 1825-1830 yılları arasında tarihe Cava Savaşı olarak geçecek olan isyan başlamıştır. İsyanın liderliğini Yogyakarta Prensi Diponegoro yapmıştır. Bu isyan köylü isyanı olsa da birçok prens ve derebeyi de yardım etmiştir. Hollandalı şirket, isyanın önde gelen isimlerini tutuklayarak esir etmiştir. Lidersiz kalan isyan önemini kaybetmiş ve bastırılmıştır. Isyan sonrasında sömürge faaliyetleri daha da artırılmış şeker, kahve, çay ve kinin plantasyonları kurulmuştur.¹³ 1870'te liberal bir ekonomik politika izlenmiştir. Bu politika 30 yıl devam etmiş ve bu süre içerisinde Avrupalılara uzun süreli toprak kiralama, özel mülkiyete ve devlete ait topraklar özel teşebbüse açılmıştır.¹⁴

20. yüzyılın başlarında Endonezya'da Avrupalılarla ticari ilişkilerde bulunan Avrupalıların dilini öğrenen yerli bir sınıf meydana gelmiştir. Bu sınıftan birçok genç eğitim amaçlı İngiltere, Fransa ve Hollanda'ya gitmiştir. Sonrasında ise bu gençler kendi ülkelerinde ulusal kurtuluş hareketini başlatmışlar.¹⁵ Endonezya'da modern anlamda ilk ulusal hareketin başlangıcı 1908 yılına denk gelmektedir. Batavya Tıp Mektebi'nden bir grup öğrenci Boedi Oetomo isminde bir dernek kurmuştur. Dernek kurma fikri Dr. Wahidin'den gelmiştir. Derneğin kurucusu ise Dr. Soetomo'dur. Derneğin kuruluş amacı siyasi olmayıp eğitim olanaklarının artırılması ve sosyal koşulların iyileştirilmesi olarak belirtilmiştir. Bu bakımdan dernek ilk başlarda çok katılımcı elde edememiştir. Amacını politik bir hedefe dönüştürdüğü anda katılımcı sayısı artmıştır. Fakat burjuvazi partisi olarak kalmıştır. 1911'e kadar sosyal ve politik olaylarla ilgilenen tek parti olmuştur. Sonrasında Ocak 1911'de M. Hadji Samanhoedi tarafından Solo'da "Sarekat Islam" adında bir dernek kurulmuştur. İslami değerlere dayanan bu dernek kısa sürede popüler olmuş ve önemli bir örgüte dönüşmüştür. Dernek siyasi bir amaç ortaya koyduğunda ulusal hareketin gelişmesinde önemli rol oynamış ve halkın partisi haline gelmiştir. Endonezya'ya muhtariyet verilmesi

¹² Göksoy, "Endonezya: Sömürge Dönemi", s. 205.

¹³ Ediz, "Endonezya Devletinin Kuruluş Mücadelesi", *Son Posta*, 27 Aralık 1950, s.5.

¹⁴ Göksoy, "Endonezya: Sömürge Dönemi", s. 206.

¹⁵ Ediz, "Endonezya Devletinin Kuruluş Mücadelesi", *Son Posta*, 27 Aralık 1950, s.5.

düşüncesini ortaya atan ilk dernek olmuştur.¹⁶ İslamcı düşüncenin yanı sıra milliyetçilik fikri de ortaya atılmıştır. Bu fikir, aynı millete ait olan, aynı anavatanda yaşayan ve aynı kültüre sahip olan bir halk ilkesine dayanıyordu. Bu düşünce, İndo-Avrupalı bir melez olan Dr. Douwes Dekker ve Cavali R. M. Soewardi Soerjaningrat ve Dr. Tjipto Mangoenkoesoemo tarafından tanıtılmıştır. Bu düşünceyi savunanlar kendilerine “Indiers” adını vermişler ve partinin ismini de “Insulinde” olarak ifade etmişlerdir. Parti eylemlerine devrimci bir şekilde başlamıştır. Liderleri faaliyetlerinde açıkça özyönetim şeklini savunmuştur. Bu konuda propaganda faaliyetlerini giderek artırmıştır. Durumdan rahatsız olan Hollanda Hükûmeti, Aralık 1913’te parti liderlerini tutuklayarak sürgüne göndermiştir.¹⁷ Milliyetçi düşünceler Sarekat İslam’ı da etkilemiştir. Parti, İslami ilkelere bağlı kalma niyetinden vazgeçmek zorunda kalmıştır.¹⁸ Ekim 1917’de Semaoen adlı 19 yaşındaki bir genç tarafından Endonezya Komünist Partisi kurulmuştur. Bu parti Sarekat İslam’ın içinde sol kanat görevi görmüştür. Semaoen parti içinde zamanla nüfuzunu güçlendirmiştir. Bu durumdan rahatsız olan liderler partiyi yıkılıştan kurtarmak için ellerinden geleni yapmıştır. Bu bağlamda Mayıs 1918’de Hollanda Sömürge Hükûmeti tarafından Batavya’da kurulan ve istişare organı niteliğindeki Halk Meclisine (Volksraad) sol muhalefetin girmesini engellemişlerdir.¹⁹

Birinci Dünya Savaşı’nın başladığı sıralarda Japonya ve Amerika Birleşik Devletleri de Endonezya ile ilgilenmeye başlamış, ticari ilişkilerini geliştirmişlerdir. Savaşın sonrasında Endonezya’da yerli sanayi gelişmiştir. Bunun doğrultusunda yeni sosyal sınıflar ortaya çıkmıştır. Böylece Milli Kurtuluş Hareketi güç kazanmıştır.²⁰ 23 Mayıs 1920’de Endonezya Komünist Partisi kurulmuştur. Lideri Semaoen olmuştur. Sarekat İslam’da sol ve İslamcı kanat olmak üzere bölünmeler yaşanmış, takipçi kaybetmiştir. Komünist Parti ise işçiler ve çiftçilerin desteğiyle daha da güçlenmiştir. 1926’da Cava’da komünistlerin başı çektiği çeşitli ayaklanmalar yaşanmıştır. Hükümet sert önlemler alarak isyanı bastırmıştır. Yaklaşık 4.500 komünist partili sağlık koşullarının çok kötü

¹⁶ Dışişleri Bakanlığı Türk Diplomatik Arşivi (DBTDA), 519-28365-117035-42.

¹⁷ DBTDA, 519-28365-117035-42.

¹⁸ DBTDA, 519-28365-117035-42.

¹⁹ DBTDA, 519-28372-117054-48.

²⁰ Ediz, “Endonezya Devletinin Kuruluş Mücadelesi”, *Son Posta*, 27 Aralık 1950, s.5.

olduğu Yeni Gine adasındaki Yukarı Digul'a (Boven Digul) sürgüne gönderilmiştir. Ocak 1927'de Sumatra'da komünist ayaklanması ortaya çıkmıştır.²¹ Bu isyan da başarısızlıkla sonuçlanmıştır. Hükümet, toplantıların denetimini sıkılaştırmış ve toplanma ve konuşma özgürlüğünü kaldırmıştır. Bütün bu önlemlere rağmen Temmuz 1927'de Dr. Ahmed Sukarno tarafından Bandung'ta yeni bir parti kurulmuştur. Bu partinin ideolojisinin milliyetçilik, amacının ise Endonezya'nın bağımsızlığı olduğu belirtilmiştir.²² Bu parti kısa sürede halk arasında dinamik bir akım haline gelmiştir. Partinin bir kolu Hollanda'da bulunmaktadır. Ayrıca yurt dışında bulunan öğrenciler de Endonezya'nın bağımsızlığı için çalışmalar yürütmüştür. Hatta Hollanda'da okuyan Muhammed Hatta gibi Endonezyalı öğrenciler bir ülke adı olarak ilk defa "Endonezya" adını, kurdukları öğrenci derneğinin ve çıkardıkları derginin adında kullanarak yaygınlaştırmışlardır.²³ Yine, bu tür çalışmaların başında Dr. Muhammed Hatta'nın liderliğinde Berlin'de 1926'da sömürgecilğe karşı kurulan birlik gelmektedir. Dr. Muhammed Hatta'nın da içinde bulunduğu 4 öğrenci lideri Hollanda Hükûmetine karşı isyan çıkartma suçundan 6 ay hapsedilmiş ve Lahey Adalet Divanı'nda yargılanarak serbest bırakılmışlardır.²⁴

Batı Cava ve Batı Sumatra'da ortaya çıkan ayaklanma sonucunda Hollanda, baskı politikası izlemeye başlamıştır. İslami ve komünist ideolojinin yanında milliyetçilik düşüncesi de ortaya çıkmıştır.²⁵ 1927'de Sukarno'nun liderliğinde Endonezya Milliyetçi Partisi kurulmuştur. Kurucusunun tutuklanmasıyla birlikte parti 1931 yılında sömürge

²¹ Kerem Kılıçdaroğlu, "Endonezya'da Marksizm'in Ve Sol Hareketin Gelişimi", *Türkiye'de Endonezya Çalışmaları- I* (ed: A. Merthan Dünder, Gökberk Durmaz), APAM Yayınları, Ankara, 2022, s.74; DBTDA, 519-28372-117054-48.

²² Hadza Min Fadhli Robby, "Endonezya'da Siyasi Partiler ve Endonezya'nın Siyasi Parti Sistemi", *Türkiye'de Endonezya Çalışmaları- I* (ed: A. Merthan Dünder, Gökberk Durmaz), APAM Yayınları, Ankara, 2022, s.93; DBTDA, 519-28372-117054-48.

²³ Endonezya milliyetçiliğinin gelişimi hakkında bkz. İsmail Hakkı Göksoy, "Endonezya'da Milliyetçiliğin ve Üçüncü Dünyacılığın Seyri", *Müslüman Dünyada Çağdaş Düşünce, Cilt 7: Güneydoğu Asya'da Müslüman Düşüncesi* (ed: Lütfi Sunar), YTB Yayınları, Ankara, 2021, s.103-145. (Endonezya adı hakkında bkz., s.112-113).

²⁴ DBTDA, 519-28372-117054-48.

²⁵ Göksoy, "Endonezya: Sömürge Dönemi", s. 206.

hükümeti tarafından kapatılmıştır. Sonradan kurulan partiler de baskıya maruz kalmış ve muhtariyet isteği başarıya ulaşamamıştır.²⁶

Endonezya'nın Hollanda'dan Bağımsızlığını Kazanma Süreci

İkinci Dünya Savaşı'nda Hollanda, Almanya tarafından işgale uğramıştır. Böylece Hollanda'nın Endonezya ile bağlantısı bir müddet kesilmiştir. Bu süreçte 7 Aralık 1941'de Birleşik Amerika ve İngiltere'yi hedef haline getiren Japonya gözünü Endonezya topraklarına da dikmiştir. Endonezya, Japon tehlikesine karşı kendi imkanlarıyla mücadele etmek zorunda kalmıştır.²⁷ Fakat Mart 1942'de Japonya tarafından işgal edilmiştir. Böylece Hollanda sömürgesi bitmiş Japon sömürgesi başlamıştır.²⁸ İkinci Dünya Savaşı'ndan dolayı müttefiklere karşı büyük güç elde etmek amacıyla Japonlar bölge halkıyla iş birliği yapmış ve tutuklanan yerel idarecileri ve parti liderlerini serbest bırakmıştır. Japon döneminde yaklaşık 60.000 gence askeri eğitim verilmiştir.²⁹ Hollanda'nın siyasi ve iktisadi durumunun güçlüğünden ve uzaklığından istifade eden Endonezyalı milliyetçiler, müttefiklerden intikam almaya yemin etmiş ve aşırı milliyetçi Dr. Ahmed Sukarno'nun ve sonra da sosyal demokrat milliyetçi lider Sutan Sjahrir'in başkanlığında teşkilatlanarak bağımsızlık istemişler ve bunun için silahla mücadeleye başlamışlardır.³⁰

1944 yılı sonuna doğru savaşta önemli gelişmeler yaşanmış ve Japonya savaşı kaybedeceğini anlamıştır. Endonezya'nın birçok adasında Japonya'ya karşı çete harbinin başlaması üzerine Japonya Endonezya'nın bağımsızlığının tanınacağı sözünü vermiştir. Kırmızı-beyaz bayrağın kullanılması ve milli marşın söylenmesi serbest olmuştur. Mart 1945'te bağımsızlıkla ilgili konuları araştırmak, anayasa hazırlamak amacıyla komite oluşturulmuştur. Japonya'nın teslim olmasının ardından 17 Ağustos 1945'te başkent Cakarta'da Sukarno ve Muhammed Hatta tarafından Endonezya Cumhuriyeti'nin kuruluşu ilan edilmiştir.³¹ Bağımsız Endonezya'nın ilk Cumhurbaşkanlığına da Dr. Ahmed Sukarno

²⁶ DBTDA, 519-28372-117054-48.

²⁷ Ediz, "Endonezya Devletinin Kuruluş Mücadelesi", *Son Posta*, 27 Aralık 1950, s. 5.

²⁸ Vickers, a.g.e., s. 2.

²⁹ Göksoy, "Endonezya: Sömürge Dönemi", s. 207.

³⁰ DBTDA, 519-28365-117035-21.

³¹ Göksoy, "Endonezya: Sömürge Dönemi", s. 207.

seçilmiştir. Ayrıca 250 üyeden oluşan Milli Meclis kurulmuştur.³² Meclisin yanı sıra Japonların çekilirken bölge halkına bıraktığı silahlarla milli bir ordu oluşturulmuştur.³³

İşgalden kurtulan Hollanda, yerlilerle anlaşmak üzere uzlaştırıcılığı ile tanınmış 1942-1945 yıllarında sömürgeler nazırı Van Mook'u askeri vali olarak Endonezya'ya göndermiştir. Endonezya'da doğmuş ve burayı iyi tanıyan Van Mook, yaptığı müzakerelerden bir netice elde edememiştir. Asilere karşı şiddetli davranıldığı ve Kraliçenin 1942 yılında Endonezya'ya vaat ettiği bağımsızlık sözünün yerine getirilmediği yönünde eleştirilere uğramıştır.³⁴

Mevcudu 50.000'i bulan Hollanda askeri kuvveti yerlilere karşı harekettten geri durmamış ve Endonezya'ya devamlı surette takviyeler göndermiştir.³⁵ Hollandalı kuvvetlerin bir kısmı yerli kuvvetler tarafından esir edilmiştir. Sonrasında şiddetli çarpışmalar meydana gelmiş, Hollanda'nın tek başına bu işi yapamayacağını anlayan İngiltere, Cava başta olmak üzere birçok adaya asker çıkarmak zorunda kalmıştır. Yerli kuvvetler tarafından bu birlikler de püskürtülünce İngiltere, Hollanda ile birlikte fiili bir muharebeye başlamıştır.³⁶ Böyle bir ortamda Hollanda'yla ilk görüşmeler başlamıştır. Endonezya Milli Hükûmeti Başkanı Dr. Ahmed Sukarno, milli hareketin ortaya çıkış nedenini Endonezyalıların, bağımsızlık ve Hollandalılarla eşit şartlar altında yaşamak isteği olarak açıklamıştır. Hollanda, Endonezya Hükûmetinden bazı bakanların Japonlarla iş birliği yaptığı gerekçesiyle müzakerelere yanaşmamıştır. Bunun üzerine Dr. Ahmed Sukarno ise Dr. Muhammed Hatta başkanlığındaki hükûmeti değiştirerek yerine tanınmış ve sevilmiş bir lider olan Emir Şerafeddin'i (Amir Syarifuddin) getirmiştir. Bu defa Hollandalılar Endonezya'ya ancak kendi umumi valileri idaresinde bir dominyon hakkı verebileceklerini belirtmiştir. Endonezyalılar tam bağımsızlık konusunda kararlı oldukları için kısa süreliğine sona eren silahlı mücadele yeniden başlamıştır.³⁷ 1 Nisan 1946'da İngiliz ve

³² Ediz, "Endonezya Hadiselerine Kısa Bir Bakış", *Cumhuriyet*, 23 Temmuz 1947, s.2.

³³ "Hollanda-Endonezya Birliğinin Sonu", *Akis*, 21 Ağustos 1954, s.14.

³⁴ DBTDA, 519-28365-117035-21.

³⁵ DBTDA, 519-28365-117035-21.

³⁶ Ediz, "Endonezya Hadiselerine Kısa Bir Bakış", *Cumhuriyet*, 23 Temmuz 1947, s.2.

³⁷ Ediz, "Endonezya Hadiselerine Kısa Bir Bakış", *Cumhuriyet*, 23 Temmuz 1947, s.2.

Hollanda kuvvetleri üstün silahlar kullanarak Endonezya'nın başlıca adalarını işgal etmeye başlamış, fakat milli direniş kırılmamıştır.³⁸

Endonezya-Hollanda mücadelesi devam ederken 17 Mayıs 1946'da Hollanda'da yapılan seçimlerde Endonezyalılara karşı hoşgörüsüz olan Katolik Partisinin kazanması, Endonezya Cumhuriyeti Başbakanı Sutan Sjahrir'in esrarlı bir şekilde ortadan kaldırılması milliyetçilere bir darbe indirmiş ve bu durum Endonezyalıları Hollanda ile anlaşmaya sevk etmiştir. Hükûmet, 7 Temmuz 1946'da Parlamentoda okuduğu programda, 1942 yılında Endonezya'nın bağımsızlığı için Hollanda Kraliçesi tarafından yapılan vaadin değişen şartlara göre yerine getirilmesini ve bu konunun barışçıl yollarla halledilmesi gerektiğini belirtmiştir.³⁹ Kraliçe, 23 Temmuz 1946 tarihli nutkunda, Endonezya'da bir hükûmet kurulmasıyla bunun Birleşmiş Milletlere girmesi gerektiğini belirtmiş ve Hollanda Hükûmeti ileri bir adım atarak, Sabık Sosyalist Başvekil Prof. Schermerhorn'u Hollanda delege başkanı olarak göndermek suretiyle anlaşmaya taraftar olduğunu belirtmiştir.⁴⁰ Bunun üzerine müzakereler, Eylül 1946'da yeniden başlamıştır. Müzakerelerin bu safhasında Endonezya'ya gönderilen Umumi Vali Van Mook, Endonezya'nın bağımsızlığını tanımayı vaat eden beyanatlarda bulunmuştur.⁴¹ İngilizlerin himayesinde yapılan görüşmelerde Endonezyalılara, Endonezya Birleşik Devletlerinin teşkili ile Birleşmiş Milletler Kuruluna birlikte katılmaları gerektiği anlatılmıştır. Konuşmaları kolaylaştırmak üzere 14 Ekim 1946'da Hollanda ile Endonezya arasında mütareke imzalanmıştır.⁴² Müzakereler neticesinde mutabık kalınan anlaşma tasarısı 15 Kasım 1946'da Cava'nın merkezi Batavya'da iki taraf delegeleri tarafından parafe edilmiştir. Bu anlaşmayla Hollanda tarafından Endonezya Cumhuriyeti tanınmıştır. Endonezya Cumhuriyetiyle birlikte Hollanda denetimi altına alınan adalardan oluşan Endonezya Birleşik Devletlerinin kurulmasına ve Birleşmiş Milletlere katılmasına karar verilmiştir.⁴³ Ayrıca başında Kraliçenin bulunduğu Hollanda-Endonezya Birliği oluşturulacak dışişleri, milli

³⁸ Ediz, "Endonezya Hadiselerine Kısa Bir Bakış", *Cumhuriyet*, 23 Temmuz 1947, s.2.

³⁹ DBTDA, 519-28365-117035-21.

⁴⁰ DBTDA, 519-28365-117035-21.

⁴¹ Ediz, "Endonezya Hadiselerine Kısa Bir Bakış", *Cumhuriyet*, 23 Temmuz 1947, s.2.

⁴² DBTDA, 519-28365-117035-21.

⁴³ DBTDA, 519-28365-117035-21.

müdafaa ve maliye işlerinin ortak olması ve iki tarafın karşılıklı komiserler tayin etmesi kararlaştırılmıştır. İngilizler 30 Kasım'da Endonezya'dan askerlerini çekeceklerdir. Hollanda Kabinesi, bu anlaşma tasarısını müzakere etmek için 23 Kasım günü toplantı yapacaktır.⁴⁴

Yapılan hazırlıklar sonucunda Hollanda-Endonezya antlaşması iki tarafın meclisleri tarafından kabul edilip 25 Mart 1947'de Batavya'da imzalanarak yürürlüğe girmiştir.⁴⁵ Genellikle müzakerelerin yapıldığı yerin adı Linggadjati olarak anıldığı için anlaşma bu adla anılmış ve bununla yeni siyasi oluşumların statüsü belirlenmiştir. Bu oluşumların örgütlenmesi ve gruplandırılması da bu anlaşmaya göre yapılmıştır.⁴⁶ Anlaşma gereğince Endonezya Birleşik Devletleri; Cava, Sumatra ve Madura adalarında fiili otoriteyi uygulayan Endonezya Cumhuriyeti, Borneo ve Doğu Endonezya Devleti'nden oluşacaktır. Bir yanda Endonezya Birleşik Devletleri, diğer yanda Hollanda, Curaçao ve Surinam'dan meydana gelecek olan Hollanda Krallığı, daha sonra Hollanda Kraliçesi'nin devlet başkanı olduğu Endonezya-Hollanda Birliği oluşturulacaktır.⁴⁷ Endonezya Birleşik Devletleri idari temele dayalı, egemen ve demokratik bir devletin hızla kurulması için işbirliği yapılacaktır.⁴⁸ Anlaşmanın 13. maddesinde Hollanda Hükûmetinin, Hollanda-Endonezya Birliği kurulur kurulmaz, Endonezya Birleşik Devletlerinin Birleşmiş Milletlere üye olarak kabul edilmesi için gerekli adımları atacağı hükme bağlanmıştır. 12. maddede Hollanda Hükûmeti ile Endonezya Cumhuriyeti Hükûmetinin 1 Ocak 1949'dan önce Endonezya Birleşik Devletlerini ve Hollanda-Endonezya Birliğini kurmak için çaba göstereceklerini hükme bağlamıştır. Birliğin kurulmasından sonra, ortak çıkarların geliştirilmesi için kendi organları olacaktır.⁴⁹

Anlaşma gereğince Hollanda Hariciyesinin emrinde bulunan ve Endonezya'daki yabancı konsolosluklarla ilişkilerin düzenlenmesi için "Hariciye Nezareti Uzak Şark Dairesi" 1 Nisan 1947'den itibaren Batavya'da faaliyete başlamıştır. Adı geçen daire, siyasi meseleleri

⁴⁴ DBTDA, 519-28365-117035-21.

⁴⁵ DBTDA, 519-28365-117035-31.

⁴⁶ DBTDA, 532-44804-216052-2.

⁴⁷ DBTDA, 532-44804-216052-2.

⁴⁸ DBTDA, 519-28365-117035-21.

⁴⁹ DBTDA, 532-44804-216052-2.

Hollanda Hariciyesinin direktifleri doğrultusunda çözmeye çalışacak, aynı zamanda Endonezya Hükûmetine ve Genel Komisyona dış işlerle ilgili konularda yardım edecektir.⁵⁰ Ancak bu idarenin kurulmasıyla Genel Komisyon ve Endonezya Cumhuriyeti arasında Endonezya'nın yabancı memleketlerde temsili hususunda bir anlaşmazlık ortaya çıkmıştır. Endonezyalılar özellikle Mısır'a ve Avustralya'ya özel temsilci göndermek istemiştir. Fakat Hollanda Hükûmeti, siyasi temsilci yollamanın ancak Endonezya Birleşik Devletlerinin kurulmasından sonra mümkün olacağını belirtmiştir.⁵¹ Diğer taraftan ekonomik iş birliğini temin etmek amacıyla iki ülke temsilcilerinin oluşturduğu Koordinasyon Konseyi kurulmuştur. Anlaşmanın imzalanmasının ardından Hollanda Genel Komisyonu ile Endonezya Heyeti arasında varılan karara göre anlaşmadan önce iki ülkenin davası uğrunda mücadele edenler aleyhinde hiçbir takibat yapılmayacak, tutuklu bulunanlar karşılıklı olarak serbest bırakılacak ve zarar görenlere yardım edilecektir. Hollanda ordusunun bulunduğu Modjekerte mintkasının askerlikten arındırılmasına ve burasının Endonezya Cumhuriyetinin sivil memurları tarafından idare edilmesine karar verilmiştir.⁵²

Hollanda, anlaşmaya rağmen Endonezya Cumhuriyetini yıkma faaliyetlerine devam etmiştir. Bunun en önemli nedenlerinden biri iktisadi bakımdan ve siyaseten bölgeye hâkim olma ve diğeri ise Hükûmetin, sayıca fazla olan Katolikleri hoşnut ederek siyasi durumunu sağlamlaştırmak istemesidir. Hollanda Katolikleri, Endonezya'nın sömürgeleştirilmesinin yanı sıra Hristiyanlık ve Katolikliğin de yayılmasını amaçlamıştır. Hollanda Hükûmetini yöneten grup bu düşünceye sahiptir. Hollanda, bu düşünce doğrultusunda Endonezya'yı yeniden fethetme yoluna gitmiştir.⁵³ 21 Temmuz'da Hollanda deniz kuvvetleri Cava'da asayişi sağlamak bahanesiyle Endonezya birliklerine karşı bütün adada askerî harekâta girişmiştir. Hollanda Kuvvetleri'nin Endonezyalılara karşı girişmiş oldukları harekât, gece yarısı Hollandalı asker ve polislerin posta merkezlerine, Endonezya Hükûmetinin idaresi altındaki bütün dairelere yapılan baskınlarla başlamıştır. Radyo yayın merkezi basılmış ve yaklaşık

⁵⁰ DBTDA, 519-28365-117035-31.

⁵¹ DBTDA, 519-28365-117035-31.

⁵² DBTDA, 519-28365-117035-31.

⁵³ Ömer Rıza Doğrul, "Hollanda ve Endonezya", *Cumhuriyet*, 22 Aralık 1948; "Hollanda'nın Ricatı", *Cumhuriyet*, 2 Ağustos 1947.

200 kişi tutuklanmıştır.⁵⁴ Hollanda kuvvetlerinin Cava'daki bombardımanına Endonezya sahil müdafaası topları karşılık vermiştir. Böylece Cava'nın muhtelif bölgelerinde kara harekâtı ve çarpışmalar başlamıştır.⁵⁵ Hollanda uçakları, Endonezya hava meydanlarına ve uçaklarına saldırarak Endonezya uçaklarının havalanmasına engel olmaya çalışmış ayrıca birçok şehrin üzerine beyannameler atarak Endonezyalıları teslim olmaya davet etmiştir.⁵⁶ Endonezyalıları Hollanda kuvvetlerinin gelemeyeceği dağlık arazilere çekilmeye başlamıştır.⁵⁷

Genel Vali Van Mook harekât hakkında Hollanda'nın Endonezya Cumhuriyeti Hükûmeti'nin devamlı tedhiş ve cebir hareketleri karşısında hareket serbestisini ele aldığını, polis vazifelerinin askeri kuvvetler tarafından görülmesi emrini verdiğini ve Mart ayında yapılan anlaşmaya uygun hareket ettiğini iddia etmiştir. Fakat o, Endonezya'nın anlaşmayı her gün ayaklar altına aldığını ve bu duruma müsamaha göstermeyeceklerini söyleyerek harekâtın nedenlerini anlatmıştır.⁵⁸ Endonezya Cumhurbaşkanı Dr. Ahmed Sukarno ise radyo konuşmasında Endonezyalıları bütün Hollandalılara karşı sıkı bir cephe kurmaya davet etmiştir. Ayrıca "Galip geleceğiz çünkü daima hür kalmak istiyoruz" demiştir.⁵⁹ Endonezya Cumhuriyeti Başbakanı Emir Şerafeddin ise radyodan halka hitap ederek Hollanda'ya karşı bağımsızlık savaşında birleşmelerini istemiş ve Hollandalıların verdikleri sözü yerine getirmediklerini, işgal altında tuttıkları bölgeleri boşaltmayıp aksine bu bölgelerdeki kuvvetlerini artırdıklarını söylemiştir. Ayrıca Endonezyalıları sömürgecilğe karşı direnişe davet etmiş ve konuyu Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'ne sunacağını belirtmiştir.⁶⁰

31 Temmuz'da Endonezya meselesi Avustralya ve Hindistan tarafından Birleşmiş Milletlerin Güvenlik Konseyi'nin gündemine taşınmıştır. Avustralya'nın verdiği notada Güvenlik Konseyi'nin Hollanda ve Endonezya hükümetlerini derhal çarpışmaları durdurmayı davet

⁵⁴ "Endonezya'da Savaş", *Akşam*, 22 Temmuz 1947.

⁵⁵ "İndonezya'da Savaş", *Akşam*, 22 Temmuz 1947.

⁵⁶ "Endonezya'da", *Ulus*, 22 Temmuz 1947; "Endonezya Hadiseleri", *Vakit*, 23 Temmuz 1947.

⁵⁷ "İndonezya Meselesi", *Akşam*, 24 Temmuz 1947.

⁵⁸ "İndonezya'da Harp", *Akşam*, 21 Temmuz 1947.

⁵⁹ "Endonezya'da", *Ulus*, 22 Temmuz 1947.

⁶⁰ "Endonezya'da Harp Dün Bütün Şiddetle Başladı", *Cumhuriyet*, 22 Temmuz 1947.

etmesi teklif edilmiştir. Hindistan notasında ise M. Nehru, Endonezya delegeleri Batavya’da müzakerede bulunurken Hollandalıların haber vermeden saldırdığını ve Güvenlik Konseyi’nin tedbir alması gerektiğini söylemiştir.⁶¹ Birleşmiş Milletler Anayasasına göre anlaşmazlık halinde bulunan iki tarafın da Güvenlik Konseyi tartışmalarına katılması gerekmektedir. Endonezya temsilcisinin gelmesi uzun süreceği için bu toplantıda sadece konunun usulü müzakere edilmiştir.⁶²

Hollanda işgali bütün dünyada büyük yankı uyandırmıştır. Mısır Kralı Faruk, Endonezya’da barışın iadesini sağlamak yolunda şahsen müdahalede bulunmuş ve İngiltere Büyükelçisi, Hollanda elçisi ve Amerikan maslahatgüzarını kabul ederek konuyla ilgili bilgi alışverişinde bulunmuştur. İran ise Hollandalıların Endonezya’daki harekâtının gayri insani ve milletlerarası kanunlara aykırı olduğunu belirtmiştir.⁶³ Endonezya’ya tıbbi malzeme getirmekte olan Hindistan’a ait Dakota uçağının Hollanda av uçakları tarafından düşürülmesi sonucu Hindistan işçileri, Avustralya ve Yeni Zelanda işçi sendikaları Hollanda’yı protesto etmiştir. Amsterdam denizcileri harekâtı protesto için bir saatlik grev yapmıştır.⁶⁴ Amerika da Hollanda’nın barış müzakerelerini terk etmiş olmasından dolayı Hollanda Hükûmetine üzüntüsünü bildirmiştir. Amerika’da yayınlanan gazeteler de Hollanda Hükûmetinin bu hareketini eleştirmiş, barış için müzakere yolunun tercih edilmesini yazmıştır. Ayrıca New York Times, Hollanda’nın bu hareketine göz yumulursa bu hareketin etkisinin bütün Asya’da görüleceğinden dolayı olay büyümeden önlem alınmalı demıştır.⁶⁵ Hollanda Hükûmetinin Endonezya’daki faaliyetleri birçok ülke tarafından kabul görmeyince Hollanda, Endonezya’yı işgal harekâtını hızlıca bitirmeyi ve bölgeye hâkim olmayı planlamıştır.⁶⁶ Bu doğrultuda 31 Temmuz’da Endonezya Cumhuriyetinin parlamentosunun bulunduğu Malang şehri işgal edilmiştir. Endonezya Cumhuriyeti kuvvetleri Bandung’un 40 km

⁶¹ DBTDA, 519-28365-117042-20; “Endonezya Meselesi Güvenlik Konseyinde”, *Vakit*, 1 Ağustos 1947.

⁶² “Endonezya Meselesi Güvenlik Konseyinde”, *Vakit*, 1 Ağustos 1947.

⁶³ “Endonezya Meselesi Güvenlik Konseyinde”, *Vakit*, 1 Ağustos 1947.

⁶⁴ “Endonezya’da Harp Çetin Safhaya Girdi”, *Cumhuriyet*, 30 Temmuz 1947; “İndonezya Meselesi”, *Akşam*, 24 Temmuz 1947.

⁶⁵ “Endonezya Hadiseleri”, *Vakit*, 23 Temmuz 1947.

⁶⁶ “Hollanda Amerika’nın Tavassutunu Kabul Etti”, *Cumhuriyet*, 2 Ağustos 1947.

güneyinde Soekaboemi'yi tekrar işgal etmiştir. Batavya'nın batısındaki Tjimahi ve Serpong Endonezya tarafından geri alınmıştır.⁶⁷

Hollanda işgal ettiği bölgede büyük bir direnişle karşılaşmıştır. Çarpışmalar devam ederken Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nin 2 Ağustos 1947 tarihli toplantısında Hollanda temsilcisi; Hollanda Hükûmetinin Amerika tarafından yapılan arabuluculuk teklifini kabule hazır olduğunu söylemiştir.⁶⁸ Fakat Hollanda daha önce Çin, Hindistan ve daha başka devletler tarafından kendisine sunulan arabuluculuk tekliflerini ciddiye almamış ve davanın Güvenlik Konseyine sunulması üzerine Amerika'nın arabuluculuk teklifini kabul etmek zorunda kalmıştır. Bunun en önemli nedeni ise Endonezya'da karşılaştığı direnişi kıramamış olması ve konuyu Güvenlik Konseyi'nin gündeminden uzaklaştırmak istemesidir. Fakat Amerika bu konuya Güvenlik Konseyini aldatmak için değil barışı sağlamak için girişmiştir.⁶⁹

2 Ağustos tarihli toplantıda arabuluculuk teklifinin yanı sıra 3 çekimser ve 3 muhalife karşı 8 oyla Hollanda ve Endonezya Cumhuriyeti Hükûmetine savaşa derhal son vermeleri ve aralarındaki anlaşmazlığı barışçıl yollarla çözmeleri gerektiği kararı alınmıştır. Bu kararın metni 3 Ağustos'ta Hollanda ve Endonezya'ya tebliğ edilmiştir. Hollanda Hükûmeti bir toplantı yaparak Endonezya konusunu ele almış fakat bu hususta bir karar çıkmamıştır.⁷⁰ Uzakdoğu Hollanda Sömürgeleri Genel Valisi Van Mook, 2 Ağustos 1947'de Lahey'den henüz ateşkes emri alınmadığını, kararların kendisine tebliğ edilmediğini söylemiştir. Bununla beraber Endonezya meselesine dair hükûmetinin kararını beklediğini açıklamıştır. Kendilerinin derhal savaşı durdurmaya hazır olduklarını fakat karşı taraftan emin olmadıklarını söylemiştir.⁷¹ Diğer taraftan Endonezya Cumhuriyeti Hükûmeti radyo aracılığıyla Güvenlik Konseyi'nin savaşa son verilmesi yönündeki teklifini her iki tarafın askeri kuvvetlerini mütarekede gösterilen mevzilere çekmeleri şartıyla kabul ettiğini bildirmiştir. Endonezya Cumhuriyeti Hükûmeti ayrıca durumu görmeleri için Endonezya'ya Güvenlik Konseyi'nden bir heyet

⁶⁷ "Endonezya Meselesi Güvenlik Konseyinde", *Vakit*, 1 Ağustos 1947.

⁶⁸ "Hollanda Amerika'nın Tavassutunu Kabul Etti", *Cumhuriyet*, 2 Ağustos 1947.

⁶⁹ "Hollanda Amerika'nın Tavassutunu Kabul Etti", *Cumhuriyet*, 2 Ağustos 1947.

⁷⁰ "Konseyin Kararı", *Ulus*, 3 Ağustos 1947.

⁷¹ "Endonezya Meselesi", *Vatan*, 3 Ağustos 1947.

gönderilmesi hususunda ayrıca bir müracaatta bulunmuştur.⁷² Güvenlik Konseyi'nin kararı Hollanda'ya resmen tebliğ edildiği tarihte Endonezyalılar, Cava'nın merkez bölgesinde direniş gösterirken, birçok tahribat yapmış, barikatlar kurulmuş ve Sumatra'nın bütün bölgelerinde çete faaliyetlerini artırmış durumdaydı.⁷³

Çatışmaların şiddetlendiği dönemde Endonezya'da her iki taraf da Güvenlik Konseyi'nin kararına göre hareket ederek ateşkes emrine uymayı kabul etmiştir. 4 Ağustos gece yarısı ateşkes emri sonucu 15 günden beri devam eden harp geçici olarak sona ermiştir.⁷⁴ Hollanda Hükûmeti tayyareler uçurarak ateşkes emrini duyururken Endonezya Cumhurbaşkanı Dr. Ahmed Sukarno ise ateşkes emrini radyo aracılığıyla duyurmuştur. Ayrıca Dr. Ahmed Sukarno çete harbinin de durdurulmasını istemiştir. Endonezya Başbakanı Emir Şerafeddin radyo konuşmasında Hollanda kuvvetlerinin Ekim ayında kararlaştırılan mevkilere çekilmeleri gerektiğini söylemiştir. Güvenlik Konseyi Başkanı Faris el-Huri, bölgedeki son gelişmelerin takipçisi olacaklarını ve Güvenlik Konseyi tarafından yapılması gereken hareketi yapacaklarını bildirmiştir.⁷⁵

Endonezya meselesinde arabuluculuk yapmakla görevli üçlü bir komisyon kurulmasını öneren Amerikan teklifine göre bu komisyon kuruluncaya kadar Batavya'da bulunan İngiltere, Amerika, Avustralya, Çin ve Belçika konsoloslukları ateşkes emrinin nasıl uygulandığını hükûmetlerine bildirmekten sorumlu tutulmuşlardır. 26 Ağustos'ta Güvenlik Konseyi, Hollanda ve Endonezya Cumhuriyeti Hükûmetine müracaat ederek ikinci defa savaşa son verilmesini istemiştir. Konsey bu kararını 10 oyla almış ve İngiltere çekimser kalmıştır.⁷⁶

Birleşmiş Milletler Arabulucu Komisyonu, 22 Eylül 1947'de Konseye gönderdiği ilk raporunda ateşkes emrine uyulmadığını, Hollanda kuvvetlerinin ilerlemeye devam ettiğini bildirmiştir. Konsey bu raporu 7 Ekim 1947'de müzakereye başlamıştır. İngiltere-Belçika, konseyin her iki

⁷² "Konseyin Kararı", *Ulus*, 3 Ağustos 1947.

⁷³ "Endonezya Meselesi", *Vatan*, 3 Ağustos 1947.

⁷⁴ DBTDA, 519-28365-117042-20; "Endonezya'da Dün Gece Ateşkes Emri Verildi", *Cumhuriyet*, 5 Ağustos 1947.

⁷⁵ "Endonezya'da Dün Gece Ateşkes Emri Verildi", *Cumhuriyet*, 5 Ağustos 1947.

⁷⁶ "Endonezya'da İkinci Defa Ateşkes Emri Verildi", *Cumhuriyet*, 27 Ağustos 1947.

taraf arasındaki sınırı tespit etmesi hakkında bir karar tasarısı vermiştir. Avustralya, her iki tarafın 1 Ağustos'taki hudutlarının 5 km gerisine alınması hususunda bir karar tasarısı vermiştir. Amerika ise tarafların ateşkes emrini yerine getirmeleri için Arabulucu Komisyonu'nun yardımıyla aralarında anlaşmalarını tavsiye etmiştir. Konseyde müzakereler neticesinde 31 Ekim 1947'de Amerika'nın teklifine yakın bir karar kabul edilmiştir.⁷⁷

Birleşmiş Milletler Arabulucu Komisyonu'nun 22 Ekim 1947 tarihli gönderdiği raporunda her iki tarafın ateşkes emrini verdiği fakat buna tam olarak uymadığı belirtilmiştir. Hollanda kuvvetlerinin çok hızlı ilerlediği Endonezya kuvvetlerinin ise geride kaldığı ve yardım aldığı bildirilmiştir. Ayrıca Endonezyalıların en güçlü kesiminin milliyetçi olduğu ve bunların da özgürlük istediği raporda yer alan bilgiler arasındadır.⁷⁸

23 Aralık'ta toplanan Güvenlik Konseyi, Endonezya meselesinin müzakeresine devam etmiştir. Konsey, Endonezya'daki Arabulucu Komisyon'dan olaylar hakkında bilgi talep etmiştir. Ayrıca Endonezya konseye müracaat ederek Hollandalılara ateşi kesmelerini, eski mevzilerine çekilmelerini ve esir ettikleri Cumhuriyetçi liderlerin serbest bırakılmasını emretmelerini istemiştir. Arap Birliği de buna benzer bir müracaatta bulunmuştur. Hollanda, milletlerarası müdahalelerle durumun değişmeyeceğini Birleşmiş Milletler'e bildirmiştir.⁷⁹ Konseyde ilk olarak söz alan Çin delegesi saldırıların derhal durdurulmasını ve iki taraf arasında barış görüşmelerinin başlamasını istemiştir. Ayrıca Amerikan teklifini destekleyeceğini de belirtmiştir. Avustralya delegesi ise son yaptığı taarruz yüzünden Hollanda'nın Birleşmiş Milletler üyeliğinden atılması gerektiğini anlatmış ve Hollanda'nın hareketini Hitler'in 1940'ta yaptığından daha kötü bir hareket diye nitelendirmiştir.⁸⁰ Sovyet Rusya delegesi Hollanda'nın hareketini kınamak gerektiğini, Hollanda aleyhinde ağır kararlar verilmesini isteyerek ayrı bir görüş sunacağını anlatmıştır. Suriye delegesi, Amerika'nın teklifine ek olarak sunulan Avustralya teklifini desteklemiş

⁷⁷ DBTDA, 519-28365-117042-20.

⁷⁸ DBTDA, 28365-117042-20.

⁷⁹ "Dünya Vaziyeti", *Vatan*, 22 Aralık 1948; "Güvenlik Konseyinin Kararı", *Akşam*, 25 Aralık 1948.

⁸⁰ "Endonezya'da Tecavüz Konseyde Takbih Edildi", *Cumhuriyet*, 24 Aralık 1948.

ve Hollanda'nın Birleşmiş Milletler'den kovulması lehinde olduğunu belirterek harekâtın derhal durdurulması gerektiğini belirtmiştir.⁸¹ Amerika delegesi Hollanda'nın bu hareketinin durdurulmasını istemiş aksi takdirde Marshall yardımını durduracağını bildirmiştir.⁸²

Konseye katılan birçok devlet Hollanda'ya karşı tedbirler almıştır. Hindistan Hükûmeti Hollanda uçaklarının Hindistan üzerinde uymasını yasaklamıştır. Pakistan da aynı kararı almıştır. Seylan Hükûmeti de harp malzemesi taşıması muhtemel olan bütün Hollanda uçak ve gemilerine karşı limanlarını ve hava meydanlarını kapatmıştır. Avustralya işçileri buradan Endonezya'ya yapılmakta olan mal ihracatını durdurmuştur.⁸³

Baskılara daha fazla direnemeyen Hollanda barış yapmaya mecbur kalmıştır. 17 Ocak 1948'de Renville adlı bir Amerikan harp gemisinde Amerika, Belçika ve Avustralya temsilcilerinden oluşan Uzlaştırma Komisyonu'nun girişimiyle Hollanda Hükûmeti ve Endonezya Cumhuriyeti Hükûmeti temsilcileri arasında mütareke imzalanmıştır.⁸⁴ Mütareke imzalandıktan hemen sonra her iki taraf arasında aynı anda ateşkes emri verilmesi ve 48 saat içinde yürürlüğe girmesi kararlaştırılmıştır. Hollanda Hükûmetinin 29 Ağustos 1947 tarihli beyannamesiyle belirlemiş olduğu aşağı yukarı iki tarafın işgal ettiği topraklara denk gelen bir hat çizilmiştir. Bu hatta statüko hattı denmiştir. Mütarekeye göre bu hat korunacaktır. Statüko hatlarına ek olarak askerden arındırılmış bölgeler oluşturulacaktır. Bu bölgelerin ortalama genişliği her iki taraf için aynı olacaktır. Askerden arındırılmış bölgenin herhangi bir alanındaki tüm kuvvetler, Uzlaştırma Komisyonu'nun askeri yardımcılarının gözetimi altında olacak ve diğer bölgeyle barışçıl bir şekilde hareket edecektir.

Askerden arındırılmış bölge içinde ticaret ve etkileşim imkân nispetinde serbest bırakılacaktır. Gerekli olabilecek kısıtlamalar, Uzlaştırma Komisyonu'nun mührü ve temsilcisinin gerekli onayıyla taraflar arasında kararlaştırılacaktır. Sabotaj, tehdit, misilleme, her türlü malın imhası, tahribi gibi eylemler yasaklanmıştır. Askerleri ve sivilleri kışkırtmak amacıyla yayın veya herhangi bir propaganda biçiminden

⁸¹ "Endonezya'da Tecavüz Konseyde Takbih Edildi", *Cumhuriyet*, 24 Aralık 1948.

⁸² "Dünya Vaziyeti", *Vatan*, 22 Aralık 1948.

⁸³ "Endonezya'da Tecavüz Konseyde Takbih Edildi", *Cumhuriyet*, 24 Aralık 1948.

⁸⁴ DBTDA, 519-28365-117035-17.

kaçınılacaktır. Her iki taraftan tutuklu bulunanlar sayısına bakılmaksızın karşılıklı olarak serbest bırakılacaktır. İki taraftan biri Uzlaşma Komisyonu'na anlaşmanın feshedilmesi gerektiğini bildirmediği sürece anlaşma geçerli olacaktır.⁸⁵

28 Şubat 1948 tarihli toplantıda Uzlaşma Komisyonu'nun mütareke hakkındaki raporu görüşülerek onaylanmıştır. Komisyon 19 Kasım 1948'de konseye dördüncü raporunu göndermiştir. Bu raporda taraflar arasındaki siyasi görüşmelerin başarısızlıkla sonuçlanacağı bunun nedeninin ise Endonezya Cumhuriyetinin abluka yüzünden maruz kaldığı iktisadi çöküntü ve Hollanda tarafından Endonezya'da Cumhuriyetçilere ait olmayan bölgelerle temasa ve görüşmelere geçmiş olması gösterilmektedir.⁸⁶ Bu raporun üzerinden çok geçmeden Renville mütarekesiyle ilgili müzakerelerin devam ettiği bir süreçte Hollanda Hükûmeti, 18 Aralık 1948'de Lahey'deki misyon şeflerine bir muhtıra sunmuştur.⁸⁷ Bu muhtırada Hollanda Hükûmeti, Cumhuriyetçi Hükûmetin 17 Ocak 1948'de imzalanan mütarekeyi ve siyasi çözüm ilkelerini tanımaması nedeniyle müzakerelerin boşuna olduğu sonucuna vardığını bildirmiştir.⁸⁸ Aynı muhtırada 17 Ağustos 1945'te Endonezya'da Cumhuriyetin ilan edilmesinden bu yana Hollanda Hükûmetinin bir anlaşmaya varmak için sabırla çalıştığı ve bu bağlamda Linggadjati ve Renville mütarekelerini imzaladığını belirtmiştir. Fakat Endonezya Cumhuriyeti yetkililerinin bu anlaşmaların uygulanmasında iş birliği yapmaması 1 Ocak 1949 tarihinde Endonezya Birleşik Devletleri'nin kurulmasını engellemektedir. Bu tarihe yaklaşırken Hollanda yetkililerine yönelik şiddet eylemleri ve Cumhuriyetçi Hükûmetin doğrudan veya dolaylı sorumluluğu altında bulunan örgütlerin ve bireylerin hareketleri nedeniyle Hollanda Hükûmeti, Endonezya'nın tamamında barış ve güvenlik koşullarını yeniden tesis etme ve Endonezyalılar için demokratik bir ortam hazırlama kararı almıştır.⁸⁹ Endonezya için geçici bir hükûmet kurulmasına yardımcı olacağını fakat bunu Cumhuriyetçiler olmaksızın federalistlerle yapacağını tebliğ etmiştir.⁹⁰ Aynı gün de

⁸⁵ DBTDA, 519-28372-117054-49.

⁸⁶ DBTDA, 519-28365-117042-20.

⁸⁷ DBTDA, 519-28365-117035-17.

⁸⁸ DBTDA, 519-28365-117035-17.

⁸⁹ DBTDA, 519-28365-117035-10; DBTDA, 519-28365-117035-17.

⁹⁰ DBTDA, 519-28365-117035-17.

emniyet ve asayişini temin etmek amacıyla askerî harekâta yeniden başlamıştır. Bütün bunlar Hollanda Hükûmetinin sömürgelerini kaybetmemek için ileri sürdüğü bahanelerdir.⁹¹

Hollanda'nın bu kararı dünya devletleri arasında olumsuz karşılanmıştır. Olay duyulur duyulmaz Amerika, Güvenlik Konseyi'nin toplanmasını talep etmiş ve müzakereler 22 Aralık 1948'de başlamıştır.⁹² Konuyu inceleyen Güvenlik Konseyi tutuklu bulunan Endonezya liderlerinin tahliyesini, Endonezya Birleşik Devletleri'nin oluşturulmasını Temmuz 1950'ye kadar hakimiyetin bu devletlere verilmesini tavsiye etmiştir. Ayrıca devir teslim süreci tamamlanıncaya kadar geçici federal bir hükûmetin kurulması gerektiğini belirtmiştir. Uzlaştırma Komisyonu artık Birleşmiş Milletler Endonezya Komisyonu ismini almıştır.⁹³ Komisyonun kararın uygulanmasında taraflara yardım etmesine ve konseye 15 Şubat 1949'a kadar bir rapor sunmasına karar verilmiştir.⁹⁴

Hollanda'nın Endonezya hareketine Hindistan büyük tepki göstermiştir. Nehru, Kongre Partisi'nin senelik toplantısında Endonezya'yla ilgili verdiği beyanatta Hollandalıları ikaz ederek amaçlarına ulaşamayacaklarını, bu hareketin Endonezya'nın yenildiğini ifade etmediğini, Asya'da hiçbir emperyalist devletin kalamayacağını, Hollanda'nın bu girişiminin diğer Asya ülkelerinde büyük tepkilere neden olacağını belirtmiştir.⁹⁵ Ayrıca konu Hindistan'ın teşebbüsüyle de 20 Ocak 1949'da 19 devletin katıldığı Asya Konferansı'nda ele alınmıştır. Konferans, Güvenlik Konseyi'nin herhangi bir faaliyetinin yerini almak üzere planlanmamıştır. Konferansın tek amacı Endonezya sorununu çözme çalışmalarında Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nin alacağı kararları desteklemektir.⁹⁶ Toplantıda tutuklu bulunan Endonezya liderlerinin serbest bırakılmaları, işgal edilen yerlerin tahliyesi, Kurucu

⁹¹ DBTDA, 519-28372-117058-15.

⁹² DBTDA, 519-28372-117058-15.

⁹³ DBTDA, 519-28372-117058-15.

⁹⁴ DBTDA, 519-28365-117042-20.

⁹⁵ DBTDA, 519-28365-117035-7.

⁹⁶ DBTDA, 519-28365-117042-45.

Meclis'in toplantı tarihi alması, 1 Ocak 1950'ye kadar hakimiyetin Endonezya Birleşik Devletleri'ne fiili surette devir ve terki istenmiştir.⁹⁷

Birleşmiş Milletler Endonezya Komisyonu, 28 Ocak 1949'da toplanarak Hollanda Hükûmetinden harekât hattıyla ilgili bilgi talep etmiş fakat 9 Şubat'a kadar herhangi bir cevap alamamıştır. 9 Şubat'ta konseyde bulunan Endonezya temsilcisi, esirlerin tahliye edilmediğini ve askerî harekâtın durdurulmadığını konseye şikâyet etmiştir. Konsey, komisyonun 1 Mart'a kadar rapor vermesine dair bir karar almıştır. 1 Mart'ta sunulan raporda Hollanda'nın daha önce alınan kararlara uymadığı, Endonezya'daki diğer unsurlarla federal bir devlet kurduğu, Endonezya Cumhuriyetini de bu devlete üye olarak davet ettiği bilgileri yer almıştır. Ayrıca 12 Mart 1949'da Hollanda Hükûmeti, egemenlik haklarını federal bir Endonezya Hükûmetine devretmek amacıyla Endonezya Cumhuriyeti'ni ve Birleşmiş Milletler Endonezya Komisyonu'nu Lahey'de Yuvarlak Masa Konferansı'na davet etmiştir. Endonezya Cumhuriyeti bu daveti reddederken komisyon konseyden katılıp katılmamak yönünde bir onay istemiştir.⁹⁸ Güvenlik Konseyi, komisyona verilecek talimat hususunda tekrar toplanmıştır. Toplantıda Filipin, Amerika, Hindistan ve Avustralya temsilcileri Hollanda'nın konseyin 28 Ocak tarihli kararına uymamasını, Endonezya liderlerini serbest bırakmamasını ve harekâta devam etmesini kınamıştır. Kanada'nın komisyona verilecek talimat hususunda yaptığı teklif Hollanda ve Endonezya temsilcileri tarafından başarılı bulunmuş ve yapılan oylamada kabul edilmiştir. Teklife göre her iki taraf Yuvarlak Masa Konferansı'nın toplanması hususunda komisyonun yardımıyla Cava'da görüşmeler yapacak, görüşmeler 28 Ocak kararına uygun olarak gerçekleştirilecek, saldırılar durdurulacak ve esirler serbest bırakılacaktır.⁹⁹

Yuvarlak Masa Konferansı ve Endonezya'nın Bağımsızlığına Kavuşması

Taraflar arasındaki ilk ortak konferans 20 Temmuz 1949'da Cakarta'da gerçekleşmiştir. Hollanda delegasyonu ile Endonezya

⁹⁷ DBTDA, 519-28372-117058-15; DBTDA, 519-28365-117042-52; DBTDA, 519-28365-117042-35.

⁹⁸ DBTDA, 519-28365-117042-20; DBTDA, 519-28365-117042-23.

⁹⁹ DBTDA, 519-28365-117042-20.

delegasyonu arasında BM Genel Merkezi'nde yapılan gizli bir toplantı sırasında Cava'da 10 Ağustos ve Sumatra'da 14 Ağustos akşamı ateşkes emri verileceği kararlaştırılmıştır. Hollanda'nın işgal ettiği yerlerde kurduğu 15 özerk bölgenin liderleri ve Cumhuriyetçi Hükûmet, 3 Ağustos'ta Yuvarlak Masa Konferansı öncesinde ortak bir politika benimsemiştir. Bu politikaya göre geçici federal hükûmete, üye devletler tarafından atanan bir başkan başkanlık edecektir. Başkanın seçtiği 3 kişi kabineyi oluşturmaktan sorumlu olacaktır. Teknik bir komite geçici bir anayasa oluşturacak ve anayasa taslağını incelemek üzere Hollandalı delegelere sunacaktır. Son olarak anayasa Meclis'te kabul edilecektir.¹⁰⁰

23 Ağustos 1949'da Lahey'de açılan Yuvarlak Masa Konferansı'nda Endonezya sorununun çözümüne yönelik yavaş bir ilerleme kaydedilmiştir. Fakat her iki tarafın uzlaşmacı tutumları sebebiyle 23 Eylül'de Hollanda-Endonezya ortak bildirisi yayımlanmış ve prensipte anlaşmaya varıldığı duyurulmuştur. Bu anlaşma BM Endonezya Komisyonu'nun himayesinde yapılmıştır. 24 üyeden oluşan Hollanda heyetinin başkanlığını Denizaşırı Topraklar Bakanı H: J. Van Maarseveen yapmıştır. 45 üyeli Cumhuriyetçi heyetin başkanlığını Dr. Muhammed Hatta, özerk Endonezya topraklarından gelen 65 delegenin başkanlığını ise Pontianak Sultanı II. Hamid üstlenmiştir. İki aydan fazla süren Yuvarlak Masa Konferansı 2 Kasım 1949'da sona ermiştir. Delegasyonlar konferansın çalışması sırasında karşılaşılan tüm zorlukların üstesinden gelmekten duydukları memnuniyeti ifade ederek konferanstan ayrılmıştır.¹⁰¹ Konferansta öncelikle Endonezya Birleşik Devletleri ve Endonezya Cumhuriyet Hükûmetinin iç siyasi durumunu yeni anlaşmalara uygun hale getirmek amacıyla geçici anayasa kabul edilmiştir. Anayasanın yürürlüğe girmesinden bir yıldan az bir süre içinde hükûmet, Endonezya'da genel seçim yapacak ve halk temsiline genişletilmesi amacıyla Kurucu Meclis oluşturulacaktır. Bu Meclis, Endonezya Birleşik Devletleri Cumhuriyeti Anayasasını mümkün olan en kısa sürede oluşturacaktır.¹⁰²

Konferansta egemenliğin devriyle ilgili Hollanda Hükûmeti, Endonezya üzerindeki bütün egemenlik haklarını kayıtsız, şartsız ve geri

¹⁰⁰ DBTDA, 519-28365-117042-12.

¹⁰¹ DBTDA, 519-28365-117042-12.

¹⁰² DBTDA, 519-28365-117042-12.

dönülemez biçimde Endonezya Birleşik Devletleri Cumhuriyeti'ne devretmeyi kabul etmiştir. Devir işlemleri anlaşmanın taraflarca kendi anayasalarına göre onaylandıktan sonra 27 Aralık 1949'da Amsterdam'da yapılacak merasimle son bulacaktır.¹⁰³ Bununla birlikte heyetler arasındaki görüş farklılıkları göz önüne alındığında, Yeni Gine'nin Endonezya Federasyonuna dahil edilmesi hususu Yuvarlak Masa Konferansı'nda kabul edilmemiştir. Bu mesele egemenliğin Endonezya Birleşik Devletleri Cumhuriyeti'ne devredilmesini takip eden bir yıl içinde iki taraf arasında barışçıl müzakereler yoluyla çözülmesi kararlaştırılmıştır.¹⁰⁴

Kabul edilen geçici anayasa tasarısına göre Endonezya Birleşik Devletleri Cumhuriyeti federal, demokratik bir devlet olarak tarif edilmektedir. Devletin egemenliği hükümet, temsilciler meclisi ve senato uhdesinde bulunmaktadır. Devlet, güvenliğin temini, hayat seviyesinin yükseltilmesi, ailenin korunması, kültürel, sanatsal, fenni özgürlüklerin korunması, milli eğitimin sağlanması ve bütün dini müesseselerin korunmasından sorumludur.¹⁰⁵

Konferansta üzerinde durulan diğer önemli bir konu Hollanda-Endonezya Birliği'nin kurulması meseledir. Bu birliğin iki tarafın müstakil bir devlet olarak özgür, eşit hak ve statüler esası üzerine iş birliği sağlamak amacıyla kurulmasına karar verilmiştir. İş birliği, dış politika, mali, iktisadi ve kültürel sahalarda yapılacaktır. Her iki taraf hükümetlerini demokrasi prensipleri üzerine kurmayı taahhüt etmiştir. Hiçbir taraf diğerine danışmadan bir anlaşma imzalamayacaktır. Her iki taraf birbirleri nezdine birer Âli komiser tayin edecek bunlar büyükelçi

¹⁰³ DBTDA, 519-28365-117042-27; DBTDA, 519-28365-117042-12.

¹⁰⁴ DBTDA, 519-28365-117042-12.

¹⁰⁵ Endonezya Birleşik Devletleri Cumhuriyeti'nin federal organları şunlar olacaktır; bir devlet reisi, nazırlar, senato, temsilciler meclisi, Âli divan, sayıştay. Hükümeti devlet reisi ve nazırlar oluşturur. Devlet reisi günlük işlerin icrasını bir başbakana devredebilir. Hükümetin merkezi Cakarta'dır. Devlet reisi federasyona dahil memleketler hükümetlerinin temsilcileri tarafından intihap olunur. Senato Federasyona dahil memleketleri temsil eder. Her memleketin senatoda iki üyesi vardır. Ve her üye bir oya sahiptir. Endonezya halkını temsil eden temsilciler meclisi 150 üyeden oluşmaktadır. Âli divan en yüksek adalet merciidir. Aynı zamanda üye memleketler anayasa ve kanunlarının anayasaya aykırılığı hakkında karar vermeğe yetkilidir. Federal hükümetin yetkisine giren 44 konu anayasa tasarısının ek kısmında belirtilmiştir. Bunların başlıcaları dış münasebat, milli müdafaa, dış ticaret, para ve maliye, PTT işleridir.

rütbesiyle diplomatik temsilci statüsüne sahip olacaklardır. Taraflardan her biri kendi arazisinin müdafaasından tamamen kendisi sorumlu olacaktır. Milli müdafa hususunda tarafların gücü, menfaati, ihtiyaçları göz önünde tutularak birbirine yardım yapılmasına karar verilmiştir.¹⁰⁶ Birliğin işleyişi, bir genel sekreterin başkanlığını yaptığı, bir yıl için atanan ve dönüşümlü olarak birinin veya diğerinin hükümet personeline ait olan daimî bir sekreteryanın bakımıyla sağlanacaktır. Üyelerden birinin diğerine karşı olan hak anlaşmazlıklarını çözmek için karma bileşimli bir Birlik Tahkim Mahkemesi kurulacaktır. Egemenliğin devri sırasında ortaya çıkacak sorunları çözen, özel anlaşmaları içeren bir geçiş anlaşması taslağı kabul edilecektir. Birleşmiş Milletler Endonezya Komisyonu veya Birleşmiş Milletlerden çıkan herhangi bir organ, Yuvarlak Masa Konferansı tarafından kabul edilen sözleşmelerin Endonezya’da uygulanmasını sağlayacaktır.¹⁰⁷

İktisadi konularla ilgili alınan kararlarda Endonezya Birleşik Devletleri Cumhuriyeti, egemenliğin devredildiği tarihte Endonezya’da mevcut haklar, imtiyazlar ve lisansları tanıyacaktır. Yabancılarla Endonezya ticaret yapabilecektir. Sağlam bir para sistemi kurulacak ve her bir memlekette cari tek bir para bulunacaktır. Her iki taraf para kıymetlerinin içte ve dışta korunmasına çalışacaktır. Üçüncü devletle yapılacak ticaret anlaşmalarında her iki taraf koordineli hareket edecektir.¹⁰⁸ Egemenliğin devri tarihinde yürürlükte olan ticari ve mali anlaşmalarla Endonezya’yı ilgilendiren hükümler Endonezya tarafından yerine getirilecektir. Borçlar ise 31 Aralık 1949’da Endonezya’ya devredilecek. 2 milyar florine olan diğer borçlar Hollanda’ya bırakılmıştır.¹⁰⁹ İktisadi meselelerin yanı sıra Yuvarlak Masa Konferansı tarafından kültür anlaşması hazırlanmıştır. Anlaşmaya göre her iki taraf arasındaki kültür münasebetleri serbest ve karşılıklı olacaktır. Bu nedenle 14 üyeli ortak komisyon kurulacak ve komisyon her iki hükümet tarafından ortak verilecek direktifleri uygulayacaktır. Her iki taraf radyo, film, yayın, kütüphaneler, eğitim ve sanat gösterileriyle birbirlerinin

¹⁰⁶ DBTDA, 519-28365-117042-8; DBTDA, 519-28365-117042-27.

¹⁰⁷ DBTDA, 519-28365-117042-12.

¹⁰⁸ DBTDA, 519-28365-117042-8.

¹⁰⁹ DBTDA, 519-28365-117042-27.

kültür unsurlarını kendi memleketlerinde makul nispette tanıtacaklardır.¹¹⁰

Yuvarlak Masa Konferansında alınan kararlara göre Kraliçe Juliana, 27 Aralık günü Amsterdam'daki kraliyet sarayında 30 dakikalık bir toplantı gerçekleştirmiştir. Toplantıda Hollanda Hükûmetinin bütün üyeleri hazır bulunmuştur. Endonezya ise Başbakan Dr. Muhammed Hatta'nın başkanlık ettiği 7 kişilik temsilci heyetiyle katılmıştır. Kraliçe, 75 milyon nüfuslu, yeni ve hür bir devletin doğuşunu resmen ilan eden beyannameyi imzalamıştır. Egemenliğin devriyle Hollanda-Endonezya Birliği'nin Hollanda tarafından tanındığını ilan eden ikinci bir vesikayı da imzalamıştır.¹¹¹ Böylece Doğu-Hint adalarındaki 347 senelik Hollanda hâkimiyeti son bulmuştur. Hollandalılar 3 renkli bayraklarını indirmiş yerine Birleşik Endonezya'nın kırmızı-beyaz renkli bayrağı direğe çekilerek yeni devletin doğuşu ilan edilmiştir.¹¹²

27 Aralık'ta Dışişleri Bakanlığı'ndan verilen bir tebliğe göre İngiltere Hükûmeti, Endonezya Birleşik Devletleri'ni tanımıştır. 27 Aralık'ta Kanada yeni Endonezya Cumhuriyeti'ni hukuken ve fiilen tanımıştır. Avustralya Dışişleri Bakanı Avustralya'nın Endonezya Birleşik Devletleri'ni hukuken ve fiilen tanıdığını ve Hollanda-Endonezya Birliğiyle sıkı ilişkiler kurmak istediğini bildirmiştir.¹¹³ ABD de Endonezya Birleşik Devletlerini resmen tanıdı. İlk büyükelçiğe M. Merle Cochran tayin edilmiştir.¹¹⁴ Türkiye Dışişleri Bakanı Necmettin Sadak, Endonezya Başbakanı ve Dışişleri Bakanı Dr. Muhammed Hatta'ya bir telgraf göndererek Endonezya'nın bağımsızlığına kavuşmasından duyduğu büyük memnuniyeti ve Endonezya milletinin refah ve saadeti hakkındaki temennilerini bildirmiştir.¹¹⁵ 28 Aralık'ta bütün büyükelçilik ve elçiliklere gönderilen tamimde Türkiye'nin Endonezya Birleşik Devletlerini resmen tanımaya karar verdiği belirtilmiştir.¹¹⁶

¹¹⁰ DBTDA, 519-28365-117042-8.

¹¹¹ "Endonezya Devleti İstiklaline Kavuştu", *Son Posta*, 28 Aralık 1949.

¹¹² "Müstakil Endonezya", *Akşam*, 28 Aralık 1949.

¹¹³ "Endonezya Devleti İstiklaline Kavuştu", *Son Posta*, 28 Aralık 1949.

¹¹⁴ "Yeni Endonezya Devletini Tanıdık", *Son Posta*, 29 Aralık 1949.

¹¹⁵ DBTDA, 519-28372-117054-39.

¹¹⁶ DBTDA, 519-28372-117054-37.

Endonezya'nın özgürlüğüne kavuşması münasebetiyle Ankara'da bulunan Endonezya temsilcisi Dr. Helmi (Alfian Yusuf Hilmi) ve Bayan Helmi tarafından 29 Aralık günü Ankara Palas'ta bir kabul toplantısı yapılmıştır. Toplantıda kor diplomatik ve askeri komutanlar hazır bulunmuştur. Dr. Helmi, toplantının nedenini 27 Aralık'ta Endonezya Birleşik Devleti'nin istiklâl ve hakimiyetinin Amsterdam'da resmen kabul ve ilan edilişi olarak belirtmiştir. Bu mutlu günün Türk toprağında kutlanılışının büyük anlam ifade ettiğini söylemiştir. Nedeni ise Türkiye, istiklâl harbini kazandıktan sonra Endonezya liderlerinin bu büyük günü kendi topraklarında kutladıklarını ve Türk milletine selamlarını gönderdiklerini açıklamıştır. Sözlerinin devamında ise "Endonezya'ya istiklâl ve Türkiye ile pek yakında kurulacak diplomatik bağlarımızın şerefine kadeh kaldırıyorum" demiştir. Ardından söz alan Devlet Bakanı Cemil Sait Barlas; "Türk milleti, Endonezya'nın istiklale kavuşmasını büyük bir sevinçle karşılamaktadır. Endonezya doğuda bir sulh ve istikrar kalesi olarak belirecektir" demiştir.¹¹⁷

Bağımsızlığın kazanılmasını takip eden aylarda ülkede ortaya çıkan üniter hareketler neticesinde Hollanda'nın baskıyla oluşturulan federal sistem çökmüş ve bağımsızlık yıldönümünün kutlandığı 17 Ağustos 1950 tarihinde birleşik devlet tekrar üniter Endonezya Cumhuriyeti'ne dönüşmüştür. Birlik anlaşması da Endonezya Cumhuriyeti'nin 1956 yılında aldığı tek taraflı bir kararla feshedilmiştir. Yeni Gine adasının batısını oluşturan Papua bölgesi de 1963 yılında Endonezya Cumhuriyeti topraklarına katılmıştır.¹¹⁸

Sonuç

Endonezya'nın Güneydoğu Asya'nın merkezinde, Asya, Avustralya ve Hindistan arasındaki geçiş noktasında olması ve zengin doğal kaynaklara sahip olması bölgenin stratejik önemini artırmıştır. Bütün bu özellikler sömürgeci devletler için Endonezya'yı cazip hale getirmiştir. 15. yüzyılın sonlarından itibaren başlayan sömürgecilik faaliyetleri Hollanda'nın 1602'de şirket kurmasıyla birlikte daha da yoğunlaşmıştır. Hollanda elde ettiği imtiyazları kaybetmemek için elinden geleni yapmıştır. Bu

¹¹⁷ "Endonezya Türk Dostluğu", Son Posta, 30 Aralık 1949.

¹¹⁸ İsmail Hakkı Göksoy, *Endonezya'da İslam ve Hollanda Sömürgeciliği*, 2. Baskı, TDV İSAM Yayınları, Ankara 2020, s.369.

faaliyetlerin sonucu olarak 20. yüzyılda yerel liderlerin öncülüğünde ulusal kurtuluş hareketi başlatılmıştır. Bağımsızlık mücadelesi dini temelli, sosyalist, milliyetçi ideolojilerle birlikte çok yönlü olarak sürdürülmüştür. Bu mücadele toplumsal dayanıklılığın sembolü haline gelmiştir.

Japonya'nın İkinci Dünya Savaşı sırasında Endonezya'yı işgaliyle birlikte mücadele farklı bir boyut kazanmıştır. Milliyetçi düşünce daha da güçlenerek bağımsızlık hareketi için önemli bir altyapı oluşturmuştur. Endonezyalılar hem Hollanda hem de Japonya'ya karşı önemli bir mücadele vermiştir. Mesele, Hindistan ve Avustralya'nın girişimiyle uluslararası bir boyut kazanmıştır. Birleşmiş Milletlere bağlı komisyonların kurulması uluslararası diplomasinin etkinliğini artırmıştır. Bağımsızlık hareketi sömürgecilığe karşı uluslararası dayanışmanın önemli bir göstergesi olmuş ve sömürge karşıtı mücadelelerde belirleyici rol üstlenmiştir.

Endonezya'da bağımsızlık ulusal birliğin, direnişin, kararlılığın neticesinde elde edilmiştir. Hollanda sömürgeciliğine karşı mücadele eden Diponegoro, Dr. Wahidin, Dr. Soetomo, Semaoen, Dr. Sukarno ve Dr. Hatta gibi isimler bağımsızlık sonrasında Endonezya'nın milli kahramanları olarak ortaya çıkmıştır. Endonezya'nın bağımsızlığını kazanmak için verdiği mücadele, gerek Türk Dış İşleri Bakanlığı yetkilileri tarafından gerekse Türkiye'de basılan Türkçe gazetelerce yakından takip edilmiş ve Türk kamuoyu konu hakkında aydınlatılmıştır.

Kaynakça

Arşiv Kaynakları

T. C. Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Dışişleri Bakanlığı Türk Diplomatik Arşivi

- DBTDA, 519-28365-117035-10.
- DBTDA, 519-28365-117035-17.
- DBTDA, 519-28365-117035-21.
- DBTDA, 519-28365-117035-31.
- DBTDA, 519-28365-117035-42.
- DBTDA, 519-28365-117035-7.
- DBTDA, 519-28365-117042-12.
- DBTDA, 519-28365-117042-20.

DBTDA, 519-28365-117042-23.
 DBTDA, 519-28365-117042-27.
 DBTDA, 519-28365-117042-35.
 DBTDA, 519-28365-117042-45.
 DBTDA, 519-28365-117042-52.
 DBTDA, 519-28365-117042-8.
 DBTDA, 519-28372-117054-37.
 DBTDA, 519-28372-117054-39.
 DBTDA, 519-28372-117054-48.
 DBTDA, 519-28372-117054-49.
 DBTDA, 519-28372-117058-15.
 DBTDA, 532-44804-216052-2.

Basın Kaynakları

“Endonezya’da Dün Gece Ateşkes Emri Verildi”, *Cumhuriyet*, 5 Ağustos 1947.
 “Endonezya’da Harp Dün Bütün Şiddetle Başladı”, *Cumhuriyet*, 22 Temmuz 1947.
 “Endonezya’da İkinci Defa Ateşkes Emri Verildi”, *Cumhuriyet*, 27 Ağustos 1947.
 “Hollanda Amerika’nın Tavassutunu Kabul Etti”, *Cumhuriyet*, 2 Ağustos 1947.
 “Endonezya Devleti İstiklaline Kavuştu”, *Son Posta*, 28 Aralık 1949.
 “İndonezya’da Harp”, *Akşam*, 21 Temmuz 1947.
 “Endonezya’da”, *Ulus*, 22 Temmuz 1947.
 “İndonezya’da Savaş”, *Akşam*, 22 Temmuz 1947.
 “Endonezya Hadiseleri”, *Vakit*, 23 Temmuz 1947.
 “İndonezya Meselesi”, *Akşam*, 24 Temmuz 1947.
 “Endonezya Meselesi Güvenlik Konseyinde”, *Vakit*, 1 Ağustos 1947.
 “Hollanda’nın Ricati”, *Cumhuriyet*, 2 Ağustos 1947.
 “Endonezya Meselesi”, *Vatan* 3 Ağustos 1947.
 “Konseyin Kararı”, *Ulus*, 3 Ağustos 1947.
 “Dünya Vaziyeti”, *Vatan*, 22 Aralık 1948.
 “Güvenlik Konseyinin Kararı”, *Akşam*, 25 Aralık 1948.
 “Müstakil Endonezya”, *Akşam*, 28 Aralık 1949.
 “Yeni Endonezya Devletini Tanıdık”, *Son Posta*, 29 Aralık 1949.
 “Endonezya Türk Dostluğu”, *Son Posta*, 30 Aralık 1949.
 “Hollanda-Endonezya Birliğinin Sonu”, *Akis*, 21 Ağustos 1954.
 “Endonezya’da Harp Çetin Safhaya Girdi”, *Cumhuriyet*, 30 Temmuz 1947.
 “Endonezya’da Tecavüz Konseyde Takbih Edildi”, *Cumhuriyet*, 24 Aralık 1948.

Kitap ve Makaleler

Doğrul, Ömer Rıza, Hollanda ve Endonezya, *Cumhuriyet*, 22 Aralık 1948.

Ediz, Hasan Ali, "Endonezya Hadiselerine Kısa Bir Bakış", *Cumhuriyet*, 23 Temmuz 1947.

Ediz, Hasan Ali, "Endonezya Devletinin Kuruluş Mücadelesi", *Son Posta*, 27 Aralık 1950.

Eriñç, Sırrı, "Endonezya: Fiziki ve Beşeri Coğrafyası", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, C.11, İstanbul 1995, s. 192-194.

Göksoy, İsmail Hakkı, "Endonezya: Sömürge Dönemi", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, C.11, İstanbul 1995, s. 204-209.

Göksoy, İsmail Hakkı, *Endonezya'da İslam ve Hollanda Sömürgeciliği*, 2. Baskı, TDV İSAM Yayınları, Ankara 2020.

Göksoy, İsmail Hakkı, "Endonezya'da Milliyetçiliğin ve Üçüncü Dünyacılığın Seyri", *Müslüman Dünyada Çağdaş Düşünce, Cilt 7: Güneydoğu Asya'da Müslüman Düşüncesi* (ed: Lütfi Sunar), YTB Yayınları, Ankara, 2021, s.103-145.

Kılıçdaroğlu, Kerem, "Endonezya'da Marksizm'in Ve Sol Hareketin Gelişimi", *Türkiye'de Endonezya Çalışmaları- I* (ed: A. Merthan Dündar, Gökberk Durmaz), APAM Yayınları, Ankara, 2022, s.69-89.

Robby, Hadza Min Fadhli, "Endonezya'da Siyasi Partiler ve Endonezya'nın Siyasi Parti Sistemi", *Türkiye'de Endonezya Çalışmaları- I* (ed: A. Merthan Dündar, Gökberk Durmaz), APAM Yayınları, Ankara, 2022, s.91-112.

Vickers, Adrian, *A History of Modern Indonesia*, Cambridge University Press, Cambridge 2005.

Extended Abstract

Indonesia has maintained its importance throughout history with its strategic location and rich natural resources. It was established on a large number of islands located between the Indian Ocean and the Pacific Ocean in Southeast Asia. The main islands are Java, Madura, Sumatra, Borneo and Selebes (Sulawesi). The most important, most vibrant and most active island of Indonesia is Java. Java constitutes 7 per cent of Indonesia in terms of land and hosts 69 per cent of the population. Indonesia's most famous and populous cities such as Batavia (Jakarta), Surabaya, Bandung, Surakarta are located on this island. Its natural resources include riches such as oil, rubber, tin, gold and coal. Agricultural products also attract attention in the country; it is among the world leaders in products such as coffee, tea and black pepper. These natural riches of Indonesia attracted the attention of European states and the first arrival of European states to the islands that make up Indonesia coincided with the late 15th and early 16th centuries. Firstly, the first European visitors were the Portuguese. The Portuguese started to trade in the islands in the east in 1511. This attracted Dutch merchants and sailors and the first Dutch group arrived in Java in 1595. In the following years, the number of companies increased and they struggled for influence with each other. The Dutch East India Company was established in 1602 in order to utilise the natural resources in Indonesia. The company was authorised to wage war and make treaties, and a governor was appointed. The company took control of the region in order to exploit Indonesia's natural resources. Company management imposed heavy burdens on the local population. In the 19th century, British occupied Indonesia for a short period of time, but the region came back under the control of the Netherlands in 1816. Dutch rule was met with the reaction of the people, and many rebellions and independence movements took place in this process.

By the 20th century, Indonesians started modern national liberation movements. With the formation of an educated local class, political organisations for independence gained momentum. In 1927, the Indonesian Nationalist Party, which aimed for independence, was founded under the leadership of Dr Ahmad Sukarno and had a great prestige among the people. However, these struggles faced difficulties due to the oppressive policies of the Netherlands. The occupation of the Netherlands by Germany during the Second World War cut its connection with Indonesia and weakened its control in the region. Japan invaded Indonesia in 1942, ending the Dutch colonisation and beginning the era of Japanese colonisation. In order to gain the support of the local population, Japan released some political leaders, provided military training to young people and promised independence. However, this process further strengthened the independence movement of Indonesian nationalists.

Indonesia's struggle for independence has been an example of national resistance as well as international diplomacy and solidarity. Indonesia's struggle for independence after the Second World War was a complex process combining international diplomacy and local resistance. The Dutch attempt to reassert control over Indonesia led to international outcry and Indonesian resistance. With Japan's defeat in the war, Indonesian nationalists seized the opportunity and declared the Republic of Indonesia on 17 August 1945. Ahmed Sukarno was elected President and a national army was formed. Liberated from the occupation, the Netherlands used military force and co-operated with Britain in order to regain control.

However, the national resistance continued to fight against the Netherlands. While the Indonesian-Dutch struggle continued, the victory of the Catholic Party, which was intolerant towards Indonesians, in the elections held in the Netherlands on 17 May 1946, and the mysterious disappearance of the local Prime Minister Sutan Sjahrir dealt a blow to the nationalists, which prompted the Indonesians to come to an agreement with the Netherlands. In the programme read in Parliament on 7 July 1946, the government stated that the promise made by the Queen of the Netherlands in 1942 for Indonesian independence should be fulfilled according to the changed conditions and that this issue should be settled peacefully. Negotiations resumed in September 1946. At this stage of the negotiations, Governor General Van Mook, who was sent to Indonesia, made statements promising to recognise Indonesia's future independence. During the negotiations held under the auspices of the British, the Indonesians were told that they should participate in the United Nations Assembly together with the organisation of the United States of Indonesia. In order to facilitate negotiations, an armistice was signed between the Netherlands and Indonesia on 14 October 1946. The draft treaty agreed upon as a result of the negotiations was signed on 15 November 1946 in Batavia, the centre of Java, by the delegates of both sides. With this agreement, the Republic of Indonesia was recognised by the Netherlands. It was decided to establish the United States of Indonesia consisting of the Republic of Indonesia and the islands and to join the United Nations. In addition, it was decided that the Dutch-Indonesian Union, headed by the Queen, would be formed, foreign affairs, national defence and finance affairs would be joint, and the two sides would appoint mutual commissioners. As a result of the preparations made, the Netherlands-Indonesia Treaty was accepted by the parliaments of both sides and signed in Batavia on 25 March 1947 and entered into force. With this treaty, the independence of Indonesia was recognised.

New political organisations such as the United States of Indonesia and the Dutch-Indonesian Union were envisaged. The organisation and grouping of

these entities were also made according to this agreement. Despite the agreement, the Netherlands continued its efforts to reconquer the territory. These interventions and conflicts further increased the resistance of Indonesians. After the Second World War, Indonesia passed through an important period in its struggle for independence. The efforts of the Netherlands to reassert its control over Indonesia were met with resistance from Indonesians and international reactions. The Netherlands refused to recognise Indonesia's declaration of independence and started military operations, leading to clashes in regions such as Java and Sumatra. Dutch aircraft targeted Indonesian airfields and dropped leaflets calling on the population to surrender. The Indonesians retreated to mountainous areas and started a guerrilla war, making it difficult for the Dutch to advance. President Dr Ahmed Sukarno and Prime Minister Amir Sharifuddin called on the people to unite for independence. The Dutch interventions were discussed in the United Nations Security Council and criticised by many countries. Countries such as India, Australia and Iran condemned the Dutch actions and supported Indonesia's struggle for independence. As a result of the mediation efforts of the United Nations, a ceasefire was declared on 4 August 1947. However, a full reconciliation could not be reached between the parties and the clashes continued from time to time.

The Security Council encouraged the parties to a peaceful settlement and established a commission to oversee the implementation of the ceasefire. However, the Netherlands' continued advances raised international reactions. Countries such as China, Australia, the Soviet Union and Syria condemned the Dutch military interventions and demanded the start of peace talks. The USA put pressure on the Netherlands by threatening to stop Marshall Aid. India, Pakistan and Ceylon banned Dutch aircraft from using their airspace, and Australian labour stopped exports to Indonesia. These sanctions forced the Netherlands into peace talks. With the Renville Armistice signed on 17 January 1948, a ceasefire was established between the parties and a status quo line was established. However, the failure of the Netherlands to honour the agreements and its blockade of the Republican areas led to the failure of the political negotiations. The Netherlands tried to include the Republic of Indonesia in the plan to establish a federal state, but Indonesia rejected this proposal. The United Nations pressed for the continuation of negotiations between the parties. The Asian Conference, organised at India's initiative, supported Indonesia's struggle for independence. The Conference was convened to support the resolutions of the United Nations. 1949 was an important year in which Indonesia gained its independence and the final negotiations with the Netherlands took place. The process was shaped by international mediation

and agreements between the parties. On 20 July 1949, the first joint conference between the parties agreed on the structure of the provisional federal government and a draft provisional constitution. The conference, which started on 23 August 1949, was held under the auspices of the UN with the participation of the Dutch and Indonesian delegations. As a result of the negotiations, it was agreed on the establishment of the United States of Indonesia and the unconditional transfer of sovereign rights by the Netherlands. The agreements were concluded with a ceremony in Amsterdam on 27 December 1949. The Dutch lowered their tricolour flag and the red-and-white flag of the United Indonesia was hoisted on the pole to announce the birth of the new state. The Netherlands ended its 347-year rule over Indonesia and Indonesia's independence was officially recognised. A provisional constitution was adopted, stating that Indonesia would be a federal and democratic state. The draft constitution envisaged the organisation of general elections and the formation of a Constituent Assembly. It was decided to establish the Netherlands-Indonesia Association to organise cooperation between the parties in foreign policy, economy and cultural fields. Countries such as the USA, the UK, Canada, Australia and Turkey recognised Indonesia's independence on the following day and established diplomatic relations. For that occasion, Turkey organised a reception meeting at Ankara Palace on 29 December 1949 together with the Indonesian representative Dr. Alfian Yusuf Hilmi (a graduate of Istanbul University in economy) to celebrate this historic event.